

Тема уроку. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

У ХХ ст. всі галузі суспільної діяльності розвивалися небувалими раніше темпами, саме тому й соціальні зміни стали глибшими. Катастрофа колоніальних імперій, успіх національно-визвольного руху, утворення незалежних держав продемонстрували органічний зв'язок усередині державних і загальносвітових процесів, прискорили міжнародний поділ праці, тобто формування єдиного світового господарства, єдиної світової економіки — глобального світу. Визначальний вплив на ці процеси зробила НТР, яка змінила продуктивні сили таким чином, що їхній вплив на навколишню природу набув катастрофічних масштабів. Так з'явилися глобальні, тобто загальнопланетарні, проблеми. Глобальні проблеми стосуються всього людства в цілому й кожної людини окремо, потребуючи негайного розв'язання.

Головними питаннями сьогоднішнього уроку є

1. *Поняття про глобальні проблеми людства.*
2. *Характеристика основних глобальних проблем:*
 - а) *сутність глобальних проблем людства.*
 - б) *причини виникнення.*
 - в) *способи подолання.*

Глобальні проблеми людства – це проблеми, які охоплюють весь світ, створюють загрозу для його сьогодення і майбутнього і вимагають для свого розв'язання спільних зусиль всіх держав і народів.

1. Мозковий штурм

Які проблеми сучасності, на ваш погляд, можна було б віднести до глобальних?

- *Проблема війни і миру.*
- *Екологічна проблема.*
- *Сировинна і енергетична.*
- *Демографічна.*
- *Продовольча*
- *Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються.*

Усі глобальні проблеми тісно між собою пов'язані, більш того зумовлюють одна одну. Причиною виникнення глобальних проблем вважають перенаселення планети, сучасну науково-технічну революцію, зростання промислового виробництва.

Логічна розминка (учні пояснюють як вони розуміють твердження):

- ❖ *«Раніше природа лякала людину, а тепер людина лякає природу» (Ж. І. Кусто).*

- ❖ «Ми отримали у спадок несказанно прекрасний сад, але наша біда в тім, що ми погані садівники» (Д. Дарелл).
- ❖ «Природа — такий самий унікал, як картина Рафаеля. Знищити її легко, відновити неможливо» (І. П. Бородин).

III Основна частина уроку

I. Проблема збереження миру

Проблема збереження миру на Землі — найважливіша, оскільки під час виникнення глобального військового конфлікту у світі, нашпигованому ядерною зброєю та ядерними технологіями (АЕС тощо), всі інші проблеми втрачають сенс. Неможливість обмежено-го впливу ядерного інциденту на довкілля яскраво продемонструвала катастрофа на Чорнобильській АЕС (1986 р.).

У сучасну епоху старі підходи до розуміння війни піддаються критиці на тій підставі, що в ядерну епоху в разі застосування атомної зброї не буде ні переможців, ні переможених. Проте, окрім ядерної війни, у світі ведуться звичні війни. В епоху глобалізації необхідне чітке усвідомлення того, що будь-яка війна (тим більше світова) може мати катастрофічні наслідки для майбутнього всієї людської цивілізації.

Жорстока реальність полягає в тому, що ніколи ще в історії людства не накопичувалася така кількість смертоносної зброї, її достатньо, щоб кілька разів знищити все живе на Землі або навіть саму планету.

На початку 2000-х роках країни світу витрачали на військові потреби понад 2 трлн дол. на рік. Це дорівнювало обсягу роботи всього світового ринку послуг або ж величині, що співмірна з третиною обороту світової зовнішньої торгівлі.

— Майже половину коштів на військові потреби у світі витрачають дві країни — США та Росія. У деяких державах військові витрати перевищують 1/10 їх ВВП (КНДР, Пакистан, Ірак, Грузія). Чимало небагатих за доходами на душу населення країн світу вкладають у військову сферу коштів більше, ніж у соціальну (Пакистан, Іран, Ірак, Сірія, Куба, В'єтнам та ін.). На задоволення попиту на воєнні товари та послуги, за оцінкою ЮНЕСКО, працює 50 млн чоловік, в розробках військового характеру беруть участь півмільйона вчених та конструкторів, або 1/5 науковців світу.

Офіційно у світі існує 5 країн, які на своїй території мають право утримувати ядерну зброю — це так звані держави «ядерного клубу»: США, Росія, Великобританія, Франція, Китай. Останнім часом «неофіційними членами ядерного клубу» стали ще й Індія, Пакистан, Ізраїль, Південна Корея. Існують також порогові держави, які володіють технологіями виробництва цієї зброї і можуть її створити у найкоротший час. Серед них Іран, Ірак, Південна Африка, Бразилія, Аргентина, Японія.

. Тероризм це соціальне чи політичне явище?

Тероризм (від лат. *terror* — страх, залякування) — це форма політичного екстремізму, застосування найжорсткіших методів насилля, включаючи фізичне знищення людей, для досягнення певних цілей.

Тероризм здійснюється окремими особами, групами, що виражають інтереси певних політичних рухів або представляють країну, де тероризм піднесений до рангу державної політики.

Тероризм — антигуманний спосіб вирішення політичних проблем в умовах протиборства, зіткнення інтересів різних політичних сил. Він може застосовуватись і як засіб задоволення амбіцій окремими політичними діячами, і як знаряддя досягнення своїх цілей мафіозними структурами, кримінальним світом.

Визначити тероризм можна як політику залякування, пригнічення супротивника силовими засобами. Існує три основних види тероризму: політичний, релігійний та кримінальний.

. Чи можна розраховувати на подібні кроки? Чи можете ви навести приклади позитивних змін на шляху до вирішення проблеми?

— Наприкінці ХХ ст. міжнародна обстановка у світі поступово змінюється. У 1988 р. між США та СРСР була укладена угода про ліквідацію ракет середнього радіусу дії. У 1994 р. Україна першою серед країн світу відмовилася від ядерної зброї (на час проведення цієї акції вона мала третій за потужністю у світі ядерний арсенал). Ядерна зброя була виведена також з Казахстану і Білорусі. У 1994 р. країни НАТО схвалили програму «Партнерство заради миру», до якої приєдналися 24 держави, в тому числі нейтральні Фінляндія, Швеція, а також Україна та ряд інших країн.

Ви стверджуєте, що проблема наближається до розв'язання?

— На жаль, ні, на планеті все ще зберігаються точки потенційних міжнародних або міжнаціональних

конфліктів. Тільки від закінчення Другої світової війни до початку XXI ст. відбулося понад 38 міжнародних та близько 100 внутрішньодержавних конфліктів, в яких загинули десятки мільйонів людей. Вони мають міжетнічний характер (Афганістан, Індія, Бангладеш, Нігерія, Чечня в Росії, Косово в Сербії, Південна Осетія та Абхазія в Грузії, Палестина та Ізраїль, Донецьк та Луганск в Україні) або прикордонний (між Індією та Пакистаном Донецьк та Луганск Крим в Україні тощо).

1. Як ви можете прокоментувати ситуацію яка склалася в Україні?

Російська інтервенція до Криму – перша частина збройного конфлікту між Україною та Росією. Розпочата Російською федерацією в Україні з метою встановлення контролю над територією Криму. Парламентська асамблея ОБСЄ (Організація з безпеки та співробітництва в Європі) в ухваленій резолюції назвала вторгнення на територію України «військовою агресією». Наступним етапом стала війна на Україні. Коли військові активно залучаються до протистояння російським терористам групами під назвами ЛНР та ДНР Проблема тероризму в Україні перебуває в іншій площині — це "кримінальний тероризм" всередині країни та діяльність закордонних терористичних організацій на території України.

II. Демографічна проблема та проблема подолання відсталості країн, що розвиваються

Вона зумовлена, з одного боку «демографічним вибухом» в країнах, що розвиваються, з іншого — депопуляцією в розвинених країнах. Переважна більшість населення світу живе в країнах, що розвиваються . За прогнозами демографів, до 2025 р. населення цих країн зросте ще на 3 млрд осіб, що становитиме 95 % приросту населення світу.

У країнах Азії, Африки, Латинської

Америки швидке зростання кількості населення (подвоєння через кожних 20–30 років) призводить до загострення важливих соціально-економічних проблем: переважання темпів приросту населення над темпами економічного росту і до більшого відставання показників розвинених країн; швидкі темпи урбанізації, збільшення числа безробітних і осіб, що не знаходять застосування своєї праці, зростання чисельності неграмотних поряд з ростом частки грамотного населення у світі

Потенційна загроза розвитку сучасної демографічної ситуації полягає в тому, що населення світу розпочинає XXI ст. з 1 млрд безробітних, 1 млрд голодуючих, 1 млрд неграмотних, 2 млрд, що живуть в умовах відносного

або абсолютного перенаселення, 1,5 млрд знедолених, що знаходяться за «межею бідності».

Глобальність проблеми народонаселення в тому, що вона не може бути локалізована в якомусь певному регіоні, і нерівномірне зростання чисельності населення в окремих країнах може викли-кати помітні зміни на геополітичній карті світу.

1. Які шляхи вирішення демографічної проблеми в Україні.

Україна є першою серед країн світу за темпами скорочення населення. За 20 років українців стало менше на 7 млн. Це — дуже високий показник, і особливу стурбованість викликає підвищення смертності саме працездатного населення. За цими показниками Україна випереджає Європу у 3–4 рази. Найчастіше українці помирають внаслідок куріння — щороку 100–110 тис., від алкоголізму — понад 40 тис., обговорено і відмову українських жінок мати дві і більше дитини. Є декілька причин, через які сучасна жінка не народжує. Це і суто економічний фактор (вартісне виховання, поява у жінок позасімейних інтересів тощо). Тому перспективи стрімкого підвищення народжуваності досить песимістичні.

Сучасні жінки, які будують кар'єру, не мають можливості народити більше однієї дитини через побоювання втратити час та гроші. Мати багато дітей можуть собі дозволити або дуже багаті, або бідні люди.

Іншу сторону цього питання можна висвітлити що оптимальним з медичної точки зору для народження дитини є вік 22–27 років, коли у жінки прояви хронічних захворювань мінімальні, і є великий запас часу для професійного росту. Збільшення матеріальної допомоги при народженні дитини також не поліпшить демографічної ситуації, якщо не знизити смертність. Так, в 2016 р. народження лише 12 000 дітей можна пов'язати саме зі збільшенням матеріальної допомоги.

Саме з метою зупинити демографічну кризу вересня 2015 р. за ініціативою Президента був проведений форум «Здорова нація». Відповідно до рішень цього форуму розроблений і переданий до проект концепції Програми «Здорова нація». Мета програми полягає у створенні умов для зниження захворюваності, інвалідності та передчасної смерті, покращання якості та збільшення тривалості активного життя населення України.

Проблему передбачається розв'язувати протягом 2015–2025 рр. шляхом удосконалення організаційного та нормативно-правового механізмів та реалізації комплексу заходів, спрямованих на збереження і зміцнення

здоров'я здорових людей, формування нових цінностей та орієнтацій суспільства й держави, створення кадрового потенціалу, формування соціальної та особистісної мотивації до збереження та зміцнення здоров'я; залучення громадян України до регулярних занять фізичною культурою та спортом; сприяння раціональному харчуванню; зменшення шкідливого впливу травм, тютюнокуріння та негативних наслідків вживання алкоголю.

Очікується, що завдяки проведенню цієї програми середня тривалість життя збільшиться у чоловіків на 3 роки, у жінок — на 2 рік, та на 15% буде знижена смертність населення працездатного віку, що позитивно позначиться на демографічній ситуації в країні.

III. Економічні проблеми

До цієї групи проблем відносять переважно енергетичну, сировинну та продовольчу.

Сировинна та енергетична проблеми мають багато спільного. Зумовлені вони передусім недостатньою кількістю розвіданих запасів корисних копалин і дуже нераціональним їх використанням. Основним шляхом вирішення сировинно-енергетичної кризи є перехід до матеріало- і енергозберігаючих технологій, комплексного використання сировини, створення маловідходного і

безвідходного виробництва.

1. Чи можете ви навести приклади конкретних заходів, які запроваджують для розв'язання сировинно-енергетичної проблеми?

- До зменшення використання сировини повинна привести заміна багатьох видів природних матеріалів на штучні і синтетичні, які можуть створюватися із наперед заданими властивостями.

Значна економія сировини досягається за рахунок використання вторинних матеріалів: металобрухту, макулатури, пластмас. Приклади високоефективного використання вторинної сировини

показують «малі» високорозвинені країни Західної Європи. Тут використовується 80–90 % щорічного надходження металобрухту, 50–70

% макулатури і багатьох видів пластмас, до 75 % побутового сміття спалюється з метою виробництва енергії.

Розв'язання енергетичної проблеми, крім повсюдної економії енергії і вдосконалення існуючої теплової енергетики на принципово нових технологічних засадах (наприклад, спалювання вугілля у «киплячому шарі»), передбачає широке використання альтернативних джерел енергії, передусім сонячної, вітрової, внутрішнього тепла Землі.

Якщо тенденції впровадження альтернативних джерел та зберігаючих технологій розвиватимуться, розв'язання сировинно-енергетичної проблеми можливе вже у XXI ст.

Набагато складніша ситуація з продовольчою проблемою, яка визначається спроможністю Землі прогодувати нинішнє і майбутні покоління планети. Згідно з даними ФАО (продовольчої і сільськогосподарської організації ООН), нині на планеті голодують понад 500 млн осіб, а ще 1 млрд осіб постійно недоїдають.

Продовольча криза особливо актуальна для багатьох країн Африки, Азії, Латинської Америки і загрожує поширитися на інші території. Найбільш критичне становище склалося у 20 країнах «зони голоду», що розташована в сухих саванах і напівпустелях. Тут темпи приросту населення у два рази перевищують виробництво продовольства. Середньодобова забезпеченість їжею оцінюється у цих країнах на 80–85 % від рекомендованих ФАО норм. Причиною голоду є неспроможність країн, що розвиваються, через власні низькі доходи закуповувати на світовому ринку продукти харчування. У структурі сімейного бюджету частка продовольчих затрат у них перевищує 60 %, тоді як у Німеччині 17 %.

Які рекомендації ви можете надати країнам, які зіткнулися із продовольчою проблемою?

— Компенсувати втрати можна за рахунок підвищення продуктивності оброблювальних земель, поєднавши форми землеробства із сучасними досягненнями біотехнології. Допускається, що таким шляхом можна збільшити врожайність, наприклад, кукурудзи і пшениці у країнах, то розвиваються, у 2–3 рази. Цього було б достатньо для задоволення потреб населення цих країн у зернових культурах.

Для продовольчого забезпечення людства суттєве значення мають біологічні ресурси Світового океану. Адже в ньому видобувається близько 20 % харчових білків тваринного походження.

Чи потрібна, на вашу думку, економічна допомога пострадянським країнам, наприклад Україні?

— Україна — держава, яка має потужний природний, матеріальний, науковий та людський потенціал. Тому така держава спроможна самостійно розв'язувати свої проблеми. Завдання України, як і інших пострадянських країн, пов'язані з реформуванням законодавства, економіки, створенням власної конкурентоспроможної продукції на світовому ринку.

IV. Екологічна проблема

Сучасна екологічна ситуація характеризується надзвичайною напруженістю, оскільки суть екологічних проблем полягає в конфлікті між зростаючою природоперетворювальною діяльністю людини і процесами, які регулюють динамічну рівновагу в біосфері.

Однак загроза екологічної кризи стала реальною через те, що індустріальний розвиток цивілізації тривалий час відбувався за принципом всездозволеності.

На початку ХХІ ст. екологічні проблеми можна розглядати у кількох аспектах.

- 1) Для атмосфери найбільш гострими є проблеми «парникового ефекту», «озонових дір», кислотних дощів, пилового забруднення.
- 2) Практично непридатною є вода, в якій навіть у невеликих кількостях розчинені отруйні або агресивні хімічні елементи. Найбільш забрудненими у гідросфері є річкові і озерні води. Просторам відкритого океану найбільшої шкоди завдає забруднення нафтопродуктами. Широке використання в господарстві і побуті виробів із пластичних синтетичних волокон, які легші за воду і майже не розчиняються за природних умов.
- 3) Щороку з активного використання вилучаються мільйони гектарів земель. Деградацію земель спричиняє багато факторів: гірничі розробки, посилення водної і вітрової ерозії, хімічне забруднення ґрунтів мінеральними добривами та отрутохімікатами тощо.
- 4) Нині темпи знищення вологих екваторіальних лісів планети у багато разів перевищують швидкість їх відновлення. Протягом 200–2015 рр. планета втратила понад 125 млн га лісу. Одночасно із вирубкою лісів йде процес опустелювання.

Таким чином, внаслідок людської діяльності відбувається деградація всіх природних комплексів. Ми перебуваємо в ситуації екологічної кризи.

Що потрібно робити, для того щоб ця екологічна криза не переросла в глобальну екологічну катастрофу?

Серед основних шляхів розв'язання екологічних проблем такі:

1) перехід до матеріало - та енергозберігаючих технологій, а в перспективі — до замкнутих циклів використання ресурсів, що дасть змогу перейти до маловідходного виробництва;

2) використання нагромадженого за тисячоліття людської діяльності досвіду раціонального природокористування. Розробка регіональних схем використання

ресурсів залежно від природних, економічних та соціальних особливостей території;

3) розширення природно-заповідних територій

4) екологічна освіта й виховання населення.

ВИСНОВОК:

Глобальні проблеми вимагають і глобальних рішень. Для цього необхідне широке міжнародне співробітництво і координація зусиль усього людства в різних сферах: політичній, економічній, науковій, освітянській тощо.

Ми розібрали далеко не всі глобальні проблеми, які стоять перед людством. Сподіваюся, що ви зрозуміли головне: глобальність проблем потребує таких же глобальних, загальних дій.

Сьогодні людство стоїть перед вибором: або воно мобілізує всю силу сучасної науки і техніки, щоб з їх допомогою швидко вирішити всі проблеми нашого часу, або деградацію біосфери зупинити буде вже неможливо.

Домашнє завдання

1. *Визначте глобальні проблеми, що найбільш відчутні в Україні.*
2. *Поясніть, яка з глобальних проблем є найважливішою і чому.*
3. *Доведіть взаємозв'язок різних глобальних проблем.*